

Výjezdní seminář z obchodního práva

Obchodní právo v roce II

10. – 12. dubna 2015

Monistický model řízení a správy AS aneb proč se třem povinným voleným orgánům společnosti v Česku říká "mono"?

Bára Bečvářová

3. ročník PF UK

Resumé

Rekodifikace soukromého práva přinesla tuzemským akciovým společnostem mimo jiné i možnost volby mezi dualistickým a monistickým modelem vnitřního řízení a správy. Na rozdíl od zahraničních úprav jsou však i v rámci monistického systému k valné hromadě povinně zřizovány další dva orgány společnosti – správní rada a statutární ředitel. Zákonná úprava nicméně umožňuje faktické spojení těchto orgánů v jeden. Tohoto efektu lze v první řadě dosáhnout kumulací funkcí předsedy správní rady a statutárního ředitele za cenu menší kontroly nad činností statutárního ředitele. Další možností je přenos působnosti v oblasti obchodního vedení na správní radu vhodnou úpravou stanov, tato cesta s sebou však může přinést nežádoucí oddělení rozhodovací pravomoci od jednatelského oprávnění statutára.

1. Úvod a cíl práce

Tvrdí-li důvodová zpráva Zákona 90/2012 Sb. o obchodních korporacích (dále jen ZOK), že: „Není snahou návrhu být „českou cestou“ úpravy obchodního práva, a proto zohledňuje zkušenosti evropského obchodního zákonodárství.“¹ nelze jí s ohledem na úpravu monistického modelu řízení a správy a.s. dát zcela za pravdu. Zde se totiž zákonodárce skutečně vydal spíše „českou cestou“, když se rozhodl nepřevzít základní rys monistického systému známý ze zahraničních úprav² tj. spojení výkonné a kontrolní funkce v jediném orgánu společnosti. Kromě valné hromady jsou tak i v monistickém modelu obligatorně zřizovány další dva orgány – správní rada a statutární ředitel.³ Takové řešení je teorií přijímáno spíše negativně a lze se setkat s názory, že jde spíše o modifikovaný dualistický systém⁴, jehož označení za monistický považuje T. Dvořák dokonce za zmatečné.⁵

Tato práce se proto zamýšlí nad tím, jak i v mantinelech české úpravy dosáhnout co největšího zjednodušení a sjednocení vnitřní struktury společnosti, tedy největších výhod monistického systému.⁶ Po stručném nastínění základních obrysů současné úpravy ZOK bude podrobněji rozebrána otázka kumulace funkce předsedy správní rady a statutárního ředitele. V druhé části příspěvku je pozornost věnována rozložení pravomocí mezi správní radou a statutárním ředitelem se zaměřením na přenos působnosti v oblasti obchodního vedení na správní radu. Domnívám se, že právě kombinací těchto kroků se lze nejvíce přiblížit ke „klasické“ verzi monistického systému, neboť *de facto* vedou ke spojení obou obligatorně zřizovaných orgánů společnosti v jeden.

---

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, s. 7 [on-line]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 31. 3. 2015.

² Viz např. francouzská a italská úprava, na které zákonodárce dokonce označil za inspirační zdroje, více v Důvodové zprávě k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, s. 66 [on-line]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 31. 3. 2015.

³ § 396 odst. 2 ZOK.

⁴ ANDREISOVÁ, Lucie. Působení správní rady v monistické struktuře akciové společnosti. *Obchodní právo*, 2014 č. 8, s. 314.

⁵ DVOŘÁK, Tomáš. Monistický systém vnitřní struktury akciové společnosti. In: HURYCHOVÁ K., BORSÍK, D. (eds.) *Corporate governance*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2015. 280 s. ISBN 978-80-7478-654-9. s. 37.

⁶ BORKOVEC, Aleš. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, 2013, 232 s., ISBN 978-80-7502-019-2. s. 104.

2. Základní vymezení monistického systému dle ZOK

Úprava monistického systému v rámci ZOK je velmi stručná. Monistický systém je od dualistického rozlišen pomocí zřizovaných orgánů společnosti⁷, v obecných otázkách si zákonodárce nicméně pomohl odkazem na ustanovení regulující orgány zřizované v dualistickém systému.⁸ Členové správní rady jsou voleni valnou hromadou, která zůstává nejvyšším orgánem společnosti. Přes jistou rozpornost zákonné úpravy se teorie shodla na tom, že statutární ředitel je volen správní radou⁹, nepřisoudí-li stanovy tuto pravomoc valné hromadě.

Správní rada má vůči statutárnímu řediteli i kontrolní pravomoc a schvaluje jeho smlouvu o výkonu funkce. Mezi specifika monistického systému patří i pravomoc správní rady rozhodovat o základním zaměření obchodního vedení společnosti, které musí statutární ředitel ve své vlastní činnosti respektovat. Teorie proto dovozuje, že statutární ředitel je správní radě podřízen.¹⁰ Správní rady dále dle ustanovení §461 odst. 1 ZOK volí svého předsedu, kterým vždy musí být fyzická osoba. Předseda správní rady nemá na starosti pouze organizaci jednotlivých zasedání, ale má i samostatnou kontrolní pravomoc vůči orgánům společnosti, které jsou správní radě podřízeny, především tedy vůči statutárnímu řediteli.

3. Kumulace funkce předsedy správní rady a statutárního ředitele

Jeden z největších rozdílů mezi úpravou dualistického a monistického modelu je zakotven ustanovení §463 odst. 3 ZOK, které výslovně připouští kumulaci funkcí předsedy správní rady a statutárního ředitele. V jediné osobě se tak může koncentrovat postavení statutárního orgánu společnosti, odpovídající podíl na kolektivní působnosti správní rady a pravomoci náležící výhradně předsedovi správní rady. Zde je třeba zdůraznit, že předseda správní rady je volen výhradně z řad jejích členů. Postavení člena správní rady neztrácí ani přestane-li

---

⁷ §396 odst. 2 ZOK.

⁸ §456 ZOK, Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, s. 66-67 [on-line]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 31. 3. 2015.

⁹ K výkladu §421 odst. 2 písm. e) a f) ZOK a §463 odst. 1 ZOK blíže např. DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 4, s. 101-102.

¹⁰ Shodně LASÁK, Jan. In LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1264, str. 2179. ISBN 978-80-7478-537-5.

zastávat funkci předsedy správní rady či statutárního ředitele.¹¹ V opačném případě by docházelo k obcházení valné hromady, která daného jednotlivce do správní rady dosadila.¹²

Vzhledem k finančním výhodám tohoto řešení by mohla vyvstat otázka, zda mohou akcionáři příslušnou úpravou stanov zajistit, aby se předseda správní rady stal bez dalšího i statutárním ředitelem. Domnívám se, že taková úprava by nemohla být platná, protože by znamenala zásah do kogentní stanovených pravomocí správní rady. Je jen na správní radě, zda se rozhodne jmenovat statutárním ředitelem svého předsedu nebo si vybere osobu stojící mimo správní radu. Poslední možné variantě, kdy by byl statutárním ředitelem zvolen řadový člen správní rady je však třeba věnovat více pozornosti. Přikláním se k T. Dvořákovi, který dovozuje, že umožňuje-li zákonná úprava kumulaci funkce statutárního ředitele a předsedy správní rady, je tím zdůrazněn záměr zákonodárce nijak neomezit správní radu v jejím výběru a je tedy možné, aby si zvolila i řadového člena.¹³ Předseda správní rady není koneckonců nikým jiným, než členem správní rady nadaným *ex lege* dalšími pravomocemi s postavením *primus inter pares*.¹⁴ Teoreticky je tak jediným omezením správní rady aktuální nabídka svéprávných¹⁵ fyzických osob.¹⁶

3.1 Specifika spojená s jednočlennou správní radou

Už samotný název správní *rady* evokuje, že jde o kolektivní orgán, ustanovení §457 však připouští, aby její funkce zastávala jen jediná osoba, určí-li tak stanovy. Teorie se zde shoduje v tom, že jediný člen správní rady se nestává jejím předsedou, ale pouze fakticky přebírá jeho pravomoci.¹⁷ Je i v takovém případě třeba, aby byl jediný člen správní rady, který je de facto ve funkci předsedy fyzickou osobou dle § 461 odst. 2 ZOK? Jistě si lze představit, že valná hromada by mohla mít zájem na tom jmenovat do jednočlenné správní rady právnickou osobu. Takový postup by zaručil oddělení statutárního ředitele od jednočlenné správní rady a zachování její kontrolní funkce, nepovažuji jej však za možný. Přes mlčení důvodové zprávy se nedomnívám, že by zákonodárce stanovil dané omezení bezdůvodně. Jeho záměr spatřuji právě v zajištění možnosti jmenovat předsedu správní rady statutárním ředitelem a přiblížit

---

¹¹ DVOŘÁK 2015 op. cit., s. 39.

¹² §421 odst. 2 písm. f) ZOK.

¹³ DVOŘÁK 2015. op. cit., s. 43.

¹⁴ BODLÁK, F. Správní rada akciové společnosti v České republice a Itálii. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 3, s. 65 a násl.

¹⁵ §152 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen NOZ).

¹⁶ Shodně ŠTENGLOVÁ, Ivana. In ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-480-3. s. 717.

¹⁷ BODLÁK 2015 op. cit., s. 65 a násl.

se tak monistickému ideálu. To by dle mého mělo být zachováno i v případě, kdy se jediný člen správní rady sice nenazývá předsedou, ale *de facto* jím je. ZOK dokonce nevylučuje ani situaci, kdy je jediný člen správní rady zároveň jediným akcionářem i statutárním ředitelem společnosti.¹⁸ Myslitelná je tedy i akciová společnost zosobněná jedinou fyzickou osobou.

4. Úprava obchodního vedení v monistickém systému

Tuzemské akciové společnosti byly dosud zvyklé na to, že otázky obchodního vedení patří výhradně do působnosti statutárního orgánu společnosti. V monistickém systému se však zákonodárce rozhodl vydělit z obchodního vedení otázky jeho základního zaměření a svěřit je správní radě, čímž výrazně posílil její postavení. Vzhledem ke kombinaci kontrolní a výkonné pravomoci někteří autoři správní radu dokonce označují za orgán *sui generis*.¹⁹ Důvodová zpráva tento přesun přesto nijak nevysvětluje. Naopak, za „nositele obchodního vedení“ je v ní označen statutární ředitel²⁰, což působí poněkud matoucím dojmem.

Výklad „základního zaměření obchodního vedení“ dle ustanovení §460 odst. 1 ještě nebyl soudní praxí poskytnut. Teorie se nicméně shoduje, že správní radě přísluší rozhodování v nejdůležitějších otázkách obchodního vedení, např. schvalování rozpočtu, investice do nových provozoven, plán výroby a odbytu na určité období apod.²¹ Jde tedy o rozhodnutí, která dlouhodobě ovlivní chod společnosti a zároveň se vymykají z masy každodenního rozhodování, které nadále zůstává v působnosti statutára.²²

4.1. Přejedání obchodního vedení na správní radu dle §460 odst. 2 ZOK

Oproti obecné úpravě²³ se zákonodárce rozhodl svěřit správní radě i tzv. zbytkovou pravomoc. Dle ustanovení §460 odst. 2 jí tak náleží: „*jakákoli věc týkající se společnosti, ledaže ji tento zákon svěřuje do působnosti valné hromady.*“ Je možné, aby si na základě ustanovení 460 odst. 2 ZOK správní rada přisvojila i rozhodování v konkrétní otázce obchodního vedení? Dědič a Lasák odpovídají, že ano s odůvodněním, že by nebylo logické nechat správní radu rozhodovat o nejdůležitějších otázkách, ale *a priori* vyloučit její angažmá

¹⁸ DĚDIČ, LASÁK 2013 č. 3 op. cit., s. 70.

¹⁹ DĚDIČ, LASÁK 2013 č. 3 op. cit., s. 67.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, s. 68 [on-line]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>, citováno k 31. 3. 2015.

²¹ Shodně LASÁK, Jan. In LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1264, str. 2171. ISBN 978-80-7478-537-5.

²² §463 odst. 4 ZOK.

²³ Jde o výjimku z ustanovení §163 NOZ.

v méně závažných záležitostech. Správní rada tak může *ad hoc* atrahovat rozhodování v konkrétních otázkách a tím omezit pravomoci statutárního ředitele.²⁴ Statutární ředitel přesto zůstává jediným statutárním orgánem společnosti.

4.2. Přejedání obchodního vedení na správní radu na základě stanov

Lze úpravou stanov přesunout otázky obchodního vedení na správní radu v rozsahu přesahujícím zákonnou úpravu? Hlavní autor ZOK, B. Havel na tuto otázku odpovídá kladně. Situaci, kdy stanovy společnosti přiřknou obchodní vedení správní radě, jejímž předsedou bude zároveň statutárním ředitel společnosti, dokonce označuje za moment vzniku „skutečně monistického systému správy“.²⁵ S tím patrně lze souhlasit s výhradou, že zástupčí oprávnění bude stále náležet pouze statutárnímu řediteli, zatímco v právních řádech, kde dominuje monistický systém, je statutárním orgánem samotná správní rada.

B. Havel argumentuje mimo jiné tím, že nová úprava umožňuje dělbu obchodního vedení v rámci kolektivního orgánu společnosti tak, aby v přidělené oblasti rozhodovali jednotliví členové samostatně.²⁶ Dále dodává, že takové vnitřní poměry společnosti by nijak neovlivnily 3. osoby, které by stále zůstaly chráněny pravidly pro jednání akciové společnosti navenek.

Vnímáme-li zákonnou úpravu obchodního vedení v monistické společnosti jako dispozitivní, lze přisvědčit B. Havlovi v tom, že taková úprava stanov je možná. V západních jurisdikcích se praxe monistického systému nicméně často vydává směrem opačným, kdy většina členů správní rady je nevykonná a soustředí se pouze na svou kontrolní pravomoc a otázky obchodního vedení drží v rukou jen jeden generální manažer/ředitel.²⁷ Nejsm si proto jistá, zda by oddělení rozhodovací pravomoci od jednatelského oprávnění a její následné rozdělení mezi členy správní rady s sebou nepřineslo negativní dopady na společnost. Značně omezena by byla také kontrolní funkce předsedy správní rady, která je *ex lege* konstruována směrem k radě podřízeným orgánům a nelze ji dle mého rozšířit na správní radu samotnou.

---

²⁴ DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 4 s. 98-99.

²⁵ HAVEL. Bohumil. A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 6, s. 172.

²⁶ §156 odst. 2 NOZ.

²⁷ BOROVEC 2013 op. cit., s. 105.

5. Závěr

Česká úprava monistické společnosti je jistě nestandardní, což bohužel vede k mnohým výkladovým potížím a vymezení samostatného statutárního orgánu stojícího mimo správní radu je bariérou, na kterou zákonitě narazí jakákoli snaha o přiblížení se monistickému ideálu. Problematická je i nedůslednost zákonodárce v úpravě monistického systému, kdy si „pomohl“ odkazem na systém dualistický. Také tato legislativní technika v konečném důsledku zabraňuje vytvoření zcela svébytného monistického modelu, který by bylo možné postavit naroveň se systémem dualistickým.

Přesto se domnívám, že zákonná úprava jasně směřuje ke zjednodušení vnitřního řízení a správy akciových společností. Označení vzniklého systému za monistický proto nepovažuji za nesprávné. Valná hromada musí nicméně věnovat zvýšenou pozornost úpravě pravomocí jednotlivých orgánů společnosti v rámci stanov. Stanovy by měly zahrnovat především otázku volby statutárního ředitele a rozložení rozhodovacích pravomocí mezi něj a správní radu.

6. Prameny

Odborná literatura:

- ANDREISOVÁ, Lucie. Působení správní rady v monistické struktuře akciové společnosti. *Obchodní právo*, 2014 č. 8.
- BODLÁK, F. Správní rada akciové společnosti v České republice a Itálii. *Obchodněprávní revue*, 2015 č. 3.
- BORKOVEC, Aleš. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, 2013, 232 s. ISBN 978-80-7502-019-2.
- DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3.
- DĚDIČ Jan, LASÁK Jan. Monistický systém řízení akciové společnosti: výkladové otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 4.
- DVOŘÁK, Tomáš. Monistický systém vnitřní struktury akciové společnosti. In: HURYCHOVÁ K., BORSÍK, D. (eds.) *Corporate governance*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2015. 280 s. ISBN 978-80-7478-654-9.
- HAVEL, Bohumil. A ještě k tzv. absolutoriu a také k přenosu obchodního vedení na správní radu. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 6.
- LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1264, str. 2171. ISBN 978-80-7478-537-5.
- ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-480-3.

Normativní právní akty:

- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích

Internetové zdroje:

- Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, s. 67 [on-line].
Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>,
citováno k 31. 3. 2015